

ул. Чургуй-оола д.42 с. Кызыл-Мажалык, Барун-Хемчикского кожууна Республики Тыва, 668040,
e-mail: tyva_school_107@mail.ru, сайт <https://school1-barun.rtyva.ru/>

Протокол №1 от «август» 2022 г.

« 28 » 08 2023 г. « 28 » 06 2023 г.

«20.06.2023»

Квалификационная категория: высшая

2023- 2024 учебный год

9 КЛАССКА ТЫВА ДЫЛ ӨӨРЕДИРИНИҢ ТАЙЫЛБЫР БИЖИИ

Тыва дыл – тыва нацияның дылы болур. Ында тыва улустуң төрөөн дылын сайзырадып келген байлак дуржулгазы, мерген угааны, угаан-бодалының чедишкени мөөңнеттинген. Ол дээрге тыва культураның - улустуң аас чогаалының, литератураның, театр уран чүүлүнүң болгаш уран чүүлдүң өске-даа янзыларының, парлаганың, эртемниң, ажыл-херекти чорударының, өөредилгениң болгаш кижизидилгенидылы апарган.

Төрөөн дылдың школа курузунда теориялыг билиглерни тыва дыл эртемниң база амгы үеде дыл эртемниң чедишкенин барымдаалап тайылбырлаан.

Өөредилге программаларын Тыва Республиканын өөредилге болгаш аныктар политиказынамызынын Өөредилге-методиктиг чөвүлели чөпшээрээни программадан тургускан.

5-9 класстарга тыва дыл программаны А.К.Ойдан-оол, Ш.Ч.Сат, Н.Д.Сувандии; 10-11 класстарга тыва дыл болгаш 5-9 класстарга харылзаалыг чугаа сайзырадылганын программаны А.К.Ойдан-оол тургусканын башкы ажыглаан.

ШКОЛАГА ТЫВА ДЫЛДЫ ӨӨРЕДИРИНИН СОРУЛГАЛАРЫ БОЛГАШ КЫЛЫР АЖЫЛДАРЫ:

- өөреникчилерге фонетика, лексика, сөс чогаадылганы, грамматика (морфология болгаш синтаксис), стилистика аймаандан тодаргай билиглерни бээр, алган билиглерни практика кырынга ажыглап билиринин мергежилдерин болгаш чаңчылдарын хевирлээр;
- шын бижириинин болгаш бижик демдектерин салырынын быжыг чанчылдарын бээр;
- алган теориялыг билиглеринге даянып, программа негелдезинге дүүштүр боттарының бодалдарын аас болгаш бижимел-биле харылзаалыг илередириинин мергежилдери-биле чепсеглээр;
- өөреникчилерни литературлуг дылдын нормаларына чанчыктырар, оларның сөс курлавырын байыдар болгаш чугаазынын культуразын бедидер;
- өөреникчилерниң ниитилел амыдыралына дылдың ужур-дузазының, хөгжүлдезинин дугайында база тыва дылдын өске дылдарның аразында ээлеп турар черинин дугайында бодун билиглер-биле таныштырар;
- төрөөн дылынга камныг болгаш хандыкшылдыг болурун хайныктырар, дылдың байлаан шижээди алырынга өөреникчилерниң сонуггалын күштелдирер;
- шын, медреселдик, аянның номурунун мергежилдерин сайзырадыр;
- төрөөн дыл кичээлдерин өөреникчилерниң мөзү-шынар, күш-ажыл болгаш эстетика талазы-биле кижизидилгезин боттандыралына бүрүнү-биле ажыглаар;
- өөреникчилерни харысалгалыг болурунга өөредилгениң болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун сагырынга кижизидер.

ТЫВА ДЫЛГА ӨӨРЕДИРИНИҢ МЕТОДТАРЫ, ӨӨРЕДИЛГЕ ХЕРЕКСЕЛДЕРИ

Төрөөн дыл кичээлдеринге чүүл-бүрү методиктиг аргаларны, ылаңгыя көргүзүп материалдарын, өөредилгениң техниктиг херекселдерин калбаа-биле ажыглаары эргежок чугула. Өөреникчилерниң аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадырынга орус болгаш тыва чурукчуларның сюжеттиг чуруктарын башкы чедишкенин ажыглап болур. Олар өөреникчилерниң сөс курлавырын

байыдар, аас болгаш бижимел чугаазын идепкейжидер, эстетиктиг кижизидилге айтырыгларынга дузалаар.

Амгы үеде өөрөдигениң методтары: лекция, дискуссия, семинар, практикум, консультация, өөрөдиглиг диалог дээш оон-даа өске дээштиг хевирлерин калбаа-биле ажыглап турар.

9 КЛАССКА ТЫВА ДЫЛ ЭРТЕМИНИҢ ӨӨРЕНИР КОЛ ТЕМАЛАРЫ:

9-ку класска катаптаашкын соонда, «Синтаксис болгаш пунктуация» деп бөлүктүн «Нарын синтаксистиг конструкциялар» деп теманы эрткеш, «Дыл дугайында ниити билиглер» деп эгени өөренир. Лексика, фонетика, грамматика база орфография болгаш пунктуация талазы-биле өөрөнгөн чүүлдерни түңнөй системажыдып катаптаар.

7-8 КЛАССТАРГА ӨӨРӨНГЕНИ ЧҮҮЛДЕРИН КАТАПТААРЫ

Тускайлаан кижигүннүг домактар, оларга бижик демдектери

Дорт болгаш доора чугаа. Цитата, диалог. Монолог. Оларга бижик демдектери. Нарын домак болгаш ооң кезектериниң аразында холбажыр аргалары. Чагырышпаан нарын домактар, оларга бижик демдектери

Чагырышкан нарын домакта кол болгаш тайылбыр домак. Чагырышкан нарын домактарда тайылбыр домактарның янзылары.

СИНТАКСИС БОЛГАШ ПУНКТУАЦИЯ

Нарын синтаксистиг конструкциялар дугайында билиг. Нарын синтаксистиг конструкцияларның кезектериниң чаңгыс аймак болгаш чаңгыс аймак эвес болуру.

Сөзүглелден нарын синтаксистиг конструкцияларны тып, оларны сайгарып билири, аялгазын шын номчууру, чугаага шын ажыглаары.

ДЫЛ ДУГАЙЫНДА НИИТИ БИЛИГЛЕР

Дылдың ниитилел амыдыралына ужур-дузаы. Дыл эртеми болгаш ооң бөлүктери. Эң нептереңгей дылдар. Төрөл дылдар дугайында билиг. Тыва дылдың төрөл дылдары. Тыва бижик тывылган соонда, тыва дылдың хөгжүлдөзү.

Тыва дыл – Тыва Республиканың күрүне дылдарының бирээзи. Тыва дылдың тыва чонга ажык-дузаы.

Тыва дылдың шинчээчилери.

СТИЛИСТИКА БОЛГАШ ЧУГАА КУЛЬТУРАЗЫ

Стилистика дугайында билиг. Ном стили, чугаалажыр стиль, эртем стили албан- херек стили, чечен чогаал стили. Стильдерниң кол демдектери.

Синонимика – стилистиканың кол өзээ. Лексиканың стиль синонимнери. Грамматиканың стиль синонимнери.

Чугаа культуразының дугайында билиг. Литературлук дылдың нормалары. Фонетика болгаш орфоэпия (шын адалга) талазы-биле нормалар, лексика талазы-биле нормалар, грамматиктиг нормалар, сөстөрни ажыглаарының нормалары. Аас болгаш бижимел чугааның кол-кол негелделери

Аас болгаш бижимел чугаага литературлук дылдың нормаларын сагывышаан, ооң стиль аргаларын чөп ажыглап билири.

КОЛ-КОЛ МЕРГЕЖИЛДЕР БОЛГАШ ЧАҢЧЫЛДАР

7 классты доозуп тура, өөреникчилер дараазында мергежилдерни чедип алыр.

Нарын синтаксистиг конструкцияларны сайгарар, оларның аразында арылзаазын көргүзөр сема-шыйыглар кылыр. Янзы-бүрү хевирлерлиг нарын домактарны тургузар, сайгарар, оларга бижик демдектерин шын салып, тайылбырлап билер.

Сөзүглелдин стилин болгаш жанрын тодарадыр. Литературлук дылдың нормаларын сагыыр.

Пунктуациядан. 8-9 класстарга өөрөнгөн пунктограммаларны тывар, бижик демдектерин салганын бадыткап шыдаар.

Орфографиядан. 5-7 класстарга өөрөнгөн орфограммаларлыг сөстөрни шын бижиир болгаш тайылбырлап билер.

ТЕМАТИКТИГ ПЛАН.

1	Кирилде	1
2-10	Катаптаашкын	9
11-21	Хөй кезектерлиг нарын домактар	11
22-38	Стилистика	17
39-46	Чугаа культуразы.	8
47-57	Дыл дугайында ниити билиглер	11
58-68	5-9 класстарга өөрөнгөн чүүлдерин катаптаары.	11
ИИТИЗИ		68

9 класс – 68 ш.

Катаптаашкын – 6 шак.

Хыналда болгаш чогаадыкчы ажилдар (хыналда ажил, эдертиг, чогаадыг, словарьлыг диктант, төлөвилел дээш о.ө.) – 10 шак.

Теория болгаш практика – 52 шак. Ажыглаар өөредилге номнары:

1. «Тыва дыл. 8-9 класс». Авторлары: М.Д. Биче-оол, Д.А. Монгуш, М.В. Бавуу-Сюрюн, А.К. Ойдан-оол. 2006ч.
2. «Тыва дыл. 9 класс». Авторлары: М.В.Бавуу-Сюрюн, Б.Ч.Ооржак, А.Б.Хертек, 2018ч.
3. «Тыва дыл. 8 класс». Авторлары: Е.М.Куулар, Т.Б.Оюн, Ч.А.Сарыглар. 2023ч. ООО Издательство «Офсет» (электроннуг хевири)

Дылдың кезектери	Программа аайы-биле темалар	Ша кта р сан ы	Өөреникчилерниң ажылчорудулгазының кылыр кол хевирлериниң чижек тайылбыры
	8 класска өөрөнгөн чүүлдеринге катаптаашкын	1	8 класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптаар.

Дыл, дыл дугайында ниити билиглер	Тыва дылдың тыва чоннуң культура болгаш төөгүзү-биле холбаалыы. Тыва дылдың ниитилел амыдыралында ужур-утказы болгаш хүлээлгелери. Петроглифтер, иероглифтер дугайында. Түрктерниң орхон-енисей бижиктериниң дугайында. Төвүт болгаш эрги моол бижиктер болгаш тыва дыл. Тыва дылдың баштайгы шинчээчилери. Тыва дылдың шинчилекчилери.	10	Өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир. Коллективтиг чугаа: «Тыва дылдың чоннуң культура болгаш төөгүзү-биле холбаалыы» деп темага чугаага киржир. Карта болгаш көргүзүг материалдарын ажыглап тургаш, «Түрк чоннарның бижиктери» деп темага дыңнадыгны белеткээр. Петроглифтер болгаш иероглифтерниң чижектерибиле таныжар. Тываның хаяларында бижиктер дугайында эртем- шинчилелдиг ажылдарны сонуургаар. Барыын-Хемчиктиң Бижиктиг-Хаяда болгаш Улуг-Хем девискээринде хаяларда чуруктар дугайында презентацияларны кылыр. Түрктерниң орхон-енисей бижиктериниң дугайында чугаага киржир. Оларның чуруктары-биле таныжар. «Тыва дылдың шинчилекчилери» деп темага презентацияны кылыр, көргүзүг материалдарын белеткээр, демнежип азы бөлүккө ооң сайгарылгазын
--	--	-----------	---

			кылыр. Тыва литературлуг дылдың тургустунганының, ооң ужур-
--	--	--	---

	Амгы тыва дылдың хевирлери. Литературлуг дыл (ном, нейтралдыг, чугаа) Литературлуг эвес дыл (девискээр аайы-биле диалектилер, кара чугаа болгаш ооң аяны, жаргоннар). Чүгле тыва дылда ажыглаттынып турар сөстөр.(Этнокультурлуг сөс курлавыры)		дузазының дугайында чугааны чорудар. Бөлүк аайы-биле ажылдаар: «Тыва бижиктин төөгүзү» деп темага көргүзүг материалдарын тывар, таблица азы схеманы ону тайылбырлаарыңга канчаар ажыглап болурун боданыр. «Амгы тыва дылдың ажыглалы» деп темага төгөрик столдуң ажылын чорудар. «Мээң төрөөн тыва дылым» деп төлөвилел тургузар. Тест айтырыгларга харыылаар.
	Хыналда чогаадыг	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
	Өске кижиниң чугаазын дамчыдар аргалар дугайында. Дорт чугаа. Дорт чугаалыг домакта авторнуң сөстери болгаш бижик демдектери. Доора чугаа. Цитата. Цитата ажыглаанда, бижик демдектери. Дорт чугаалыг домактарның болгаш цитаталарның сөзүглел тургузарыңга ужур-дузазы.	4	Өске кижиниң чугаазын дамчыдар аргаларның дугайында чугаага киржир. Дорт болгаш доора чугааны база домакта авторнуң сөстери ылгаар, бижик демдектерин сагыыр. Демнежип ажылдаар: Мергежилгелерни күүседир. Дорт чугааны авторнуң сөстөринден аялга дузазы-биле ылгалдыр чугаалаар. Дорт чугаалыг домактарның схемазын тургузар база схема ёзугаар чогаадыр. Өске кижиниң чугаазын дорт чугаа-биле, доора чугаа-биле дамчыдар. Дорт чугааны дораа чугаа кылдыр өскерттир. Демнежип ажылдаар: Кайы-бир темага цитаталарны ажыглаары-биле тывар, бижик демдектерин сагыыр. Дорт чугаалыг домактарның болгаш цитаталарның сөзүглел тургузарыңга ужур-дузазын тайылбырлаар. Өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазыңга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир.
	Катаптаашкын	1	
	Хыналда ажыл	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
Синтаксис болгаш пунктуация	Нарын домак дугайында билиг. Нарын домактың бөдүүн домактан ылгалы. Нарын домактарның бөлүктери: чагырышпаан, чагырышкан.	2	Грамматиканың бир кезээ синтаксис дугайында билиглерин ханыладыр. Сөс каттыжыышкыннарында болгаш домактарда синтаксистиг

	Нарын домактың кезектериниң аразында холбажыр аргалары: Эвилелдер чок болгаш эвилелдерлиг нарын домактар. Нарын домактың кезектериниң үн аяны-биле каттыжары. Нарын домактың кезектериниң эвилелдер азы эвилелзиг сөстөр-биле каттыжары.		харылзааларны (деңнежилге, чагыржылга) тодарадыр. Нарын домак иштинде бөдүүн домактарның аразында синтаксистиг харылзааларны илередир аргалар-биле таныжар: кожумактар, эвилелдер, эвилел (зиг) сөстөр, эдеринчилер, артынчылар, дузалал аттар, үн аяны.
	Чагырышпаан нарын домак дугайында билиг. Чагырышпаан нарын домактың кезектериниң каттыжар аргалары. Үн аяны болгаш каттыштырар эвилелдер дузазы-биле холбашкан чагырышпаан нарын домактар. Удурланыштырар эвилелдер-биле холбашкан чагырышпаан нарын домактар. Аңгылаштырар эвилелдер дузазы-биле холбашкан чагырышпаан нарын домактар. Чагырышпаан нарын домакка бижик демдектери. Чагырышпаан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазы.	5	Чагырышпаан нарын домактың каттыжар аргаларын тодарадыр: эвилелдер дузазы-биле (каттыштырар, удурланыштырар, аңгылаштырар); үн аяны; нарын домактың кезектериниң уткалыг харылзааларын билир. Чагырышпаан нарын домактарга бижик демдектерин сагыыр. Чагырышпаан нарын домактарны чугаага ажыглаар, үн аянын сагыыр. Схема ёзугаар домактарның сайгарылгазын кылыр. Демнежип ажылдаар: Бөдүүн домактардан чагырышпаан нарын домакты тургузар. Чечен чогаалдан чагырышпаан нарын домактарны тывар. Чагырышпаан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр. Өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир. «Эвилелдер дузазы-биле холбашкан чагырышпаан нарын домактар» деп дыңнадыгны белеткээр. Нарын домактар кирген диктантыны бижиир. «Төөгү болгаш культураның тураскаалдары-биле таныжылга» деп төлевилел тургузар. Делгеренгей планны тургузар.
	Хыналда ажыл	1	Алган билиглерин бадыйткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
	Чогаадыг	1	«Тураскаалдар чүнү чугаалап турарыл?» деп угаап боданыышкынның чогаадыгны бижиир.

	Чагырышкан нарын домак дугайында билиг. Чагырышкан нарын домакта тайылбыр домактың туружу. Чагырышкан нарын домакта кол болгаш тайылбыр домак, оларның холбажыр аргалары. Чагырышкан нарын домакта тайылбыр домактарның янзылары, оларга бижик демдектери: Немелдениң тайылбыр домаа. Немелдениң тайылбыр домаанга бижик демдектери. Тодарадылганың тайылбыр домаа. Даар байдалдың тайылбыр домаа. Чөрүлдээниң тайылбыр домаа. Сорулганың тайылбыр домаа. Чылдагаанның тайылбыр домаа. Деңнелгениң тайылбыр домаа. Туруштуң тайылбыр домаа. Кылдыныг аргазының тайылбыр домаа. Чагырышкан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазы.	12	Чагырышкан нарын домак дугайында чугаага киржир. Чагырышкан нарын домакта кол болгаш тайылбыр домакты ылгаар онаалгаларлыг мергежилгелерни күүседир. Өөредилге ному-биле ажилдаар. Демнежип ажилдаар: Бердинген схема ёзугаар домактарны сайгарар. Чагырышкан нарын домактың кол болгаш чагырткан домактарының аразында уткалыг харылзаазын тодарадыр. Кол болгаш чагырткан домактарының кызыгаарын айтыр, кол домактан айтырыгны шын салыр. Чагырткан болгаш кол домактың аразында холбажыр аргаларын танып билир: кожумактар, эвилелдер болгаш эвилелзиг сөстөр, эдеринчилер болгаш дузалал аттар, артынчылар, үн аяны. Чагырышкан нарын домакта тайылбыр домактарның янзыларын таныыр: үениң, тодарадылганың, немелдениң, даар байдалдың, чөрүлдээниң, сорулганың, чылдагаанның, деңнелгениң, туруштуң, кылдыныг аргазының тайылбыр домактары, оларга бижик демдектери. Чагырышкан нарын домакты аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар. Сөзүглелди тыва литературлуг дылдың пунктуастыг, грамматиктиг нормаларын сайгарары-биле номчуур болгаш сайгарар. Чагырышкан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр. Чогаадыкчы ажил: Надя Рушеваның дугайында авазының чугаазындан үзүндүнү сактып чугаалаар. Ук сөзүглелди нарын болгаш нарынчыттыг домактар-биле делгемчидер.
	Хыналда ажил	1	Алган билиглериң бадыйткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.

	Нарын синтаксистиг конструкциялар дугайында билиг. Оларның кезектериниң аразында харылзаалар болгаш бижик демдектери. Нарын синтаксистиг конструкцияларның синтаксистиг сайгарылгазы.	2	Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Нарын синтаксистиг конструкцияларны танып тывар, оларның кезектериниң аразында харылзааларны (дес-дараалаан, чаңгыс аймак эвес, чаңгыс аймак болгаш холушкак) ылгаар. Нарын синтаксистиг конструкцияларга бижик демдектерин салганын тайылбырлаар. Нарын синтаксистиг конструкцияларның сайгарылгазын кылыр. Бот ажылдаар: Нарын синтаксистиг конструкцияларны угаап боданыышкынга (монологка) ажыглаар.
	Хыналда ажыл	1	Алган билиглериң бадыйткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
	Чогаадыг	1	
Сөзүглел	Сөзүглел дугайында билиг, ооң кол демдектери. Сөзүглелдиң темазы, кол бодалы. Сөзүглелдиң уткалыг кезектери (микротема). Абзац дугайында билиг. Домактарның (лексиктиг, морфологтуг, синтаксистиг) болгаш сөзүглелдиң (микротемалар) кезектериниң аразында каттыжар аргалары. Сөзүглелдиң тургузуу. Сөзүглелдиң планы. Тезис. Сөзүглелди допчулай бижири (конспект). Аннотация. Чогаадыг. Тест	5	Сөзүглел дугайында билиин ханыладыр. Демнежип ажылдаар: Сөзүглелдиң кол демдектерин (уткалыг кезектерге чарлырын, утка талазы-биле чаңгыс аай болурун, кезектериниң аразында харылзаалыын) тодарадыр. Бот ажылдаар: Сөзүглелде чугула (дүлгүүр) сөстөрни тывар, сөзүглелдиң кол бодалын болгаш темазын тодарадыр. Сөзүглелдиң уткалыг кезектерин ылгаар. Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Домактарның болгаш сөзүглелдиң кезектерин харылзаштырып турар аргаларны тодарадыр. Абзацты чугааның стиль-композициялыг үзүндүзү болур деп билип алыр. Сөзүглелдиң тургузуун тодарадыр. Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Сөзүглелди тургузар база ону эде тургузарының кол хевирлерин (план, тезис, конспект (допчулай бижири), аннотацияны) ажыглаар. Сөзүглел тургузарының негелделерин сагып, аңгы-аңгы хевирлерниң сөзүглелдерин тургузар. Сөзүглелди кандыг сорулга-биле, кымга хамаарыштыр бижээниниң болгаш ооң темазының, кол бодалының аайы-биле дылдың аргаларын шилип ажыглаар. Сөзүглелдиң дылының онзагайын сайгарар.

Стилистика	Дылдың ажыглалының аайы-биле хевирлери: ном болгаш чугаа стили. Стиль талазы-биле нейтралдыг сөстөр, хевирлер, домактар. Ном стили, ооң янзылары: эртем, публицистика, албан-херек стильдери. Эртем стилиниң жанрлары (үненел, аннотация, илеткел, статья, рецензия). Публицистика стилиниң жанрлары (солунга статья, интервью, орук демдеглелдери, репортаж...). Албан-херек стилиниң жанрлары (хол үжүү, шынзылга, билдириишкин, резюме...). Аас чугааның кол жанрлары: кандыг-бир чүве дугайында чугаалаары, чугаалажыры, маргыжары. Чечен чогаал стили, ооң жанрларының дыл талазы-биле онзагайлары. Синонимика – стилистиканың кол өзээ. Лексиканың стиль синонимнери. Грамматиканың стиль синонимнери. Словарьлыг диктант	8	Бот ажылдаар: Сөзүглелди тема, кол бодал, тургузуунуң аайы-биле кайы стильге хамааржырын сайгарар. Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Сөзүглелди фонетиктиг, лексиктиг, морфологтуг, синтаксистиг курлавырының аайы-биле сайгарар. Сөзүглелге сөстү доора болгаш көжүргөн уткаларында кылдыр, контекстиг синонимнерни болгаш антонимнерни, окказионализмнерни (авторнуң бодунуң чогааткан сөстөрүн) ажыглаар. Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Сөзүглелдин кайы стильге хамааржырын тодарадыр. Чугааның аңгы-аңгы стильдер, жанрлар, хевирлеринге сөзүглелдерини тургузар: тезис, үненел, илеткел, чагаа, хол үжүү, шынзылга, билдириишкин, резюме; солунга статья, интервью, орук демдеглелдери. Функционалдыг стильдерни азы дылдың хүлээлгелеринин хевирлерин аңгылаар: ном болгаш чугаа стили. Стиль талазы-биле нейтралдыг сөстөр, хевирлер, домактарны тодарадыр. Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Ном стилиниң янзыларын аңгылаар (эртем, публицистика, албан-херек) ылгаар. Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Ном стилиниң кол жанрларын ылгаар: эртем (үненел, аннотация, илеткел, эртем статьязы, рецензия), публицистика (солунга статья, интервью, орук демдеглелдери, репортаж...), албан-херек (хол үжүү, шынзылга, билдириишкин, резюме...). Чугаа стилин тодарадыр, ооң-биле холбашкан чугаа культуразын сагыыр. Чугаа стилиниң хевирлерин (кандыг-бир чүве чугаалажыры, кандыг-бир айтырыгга хамаарыштыр маргыжары, чугаалаары, кижилерниң амы-хууда чагаалары) ылгаар болгаш оларның онзагайларын тодарадыр. Чечен чогаал дылының онзагайларын тодарадып тайылбырлаар. Тыва литературлуг дылдың кол функционалдыг стильдерин (ном стили, чугаа стили) шингээдир.
-------------------	---	----------	--

			Тыва дылдың словарьларын тыва литературлуг дылдың нормаларын шингээдири болгаш сөс курлавырын байыдары-биле ажыглаар. Бодунуң шын эвес чугаалаан чүвезин эде тургузар.
	Практиктиг ажыл	1	Алган билиглери бадыткаар, онаалгаларны күүседир.
Чугаа, чугаалажып харылзажыры болгаш чугаа культуразы	Аас болгаш бижимел чугаа, монолог, диалог, полилог (катаптаашкын). Литературлуг дылдың нормалары. Фонетика болгаш орфоэпия талазы-биле нормалар. Лексика талазы-биле нормалар. Грамматиктиг нормалар. Орфография болгаш пунктуация талазы-биле нормалар. Сөзүглел-биле ажылдың хевирлери. Өөредилге ному, дыл словарьлары, немелде литература-биле ажылдаар аргалар.	4	Чугааның аңгы-аңгы стильдер, жанрлар, хевирлеринге сөзүглелдерини тургузар. Эш-өөрүнүң мурнунга улуг эвес дыңнадыг, илеткел, реферат-биле чүве чугаалаар; кандыг-бир маргылдаалыг айтырыгны шиитпирлээринге киржир. Бодалдарын, сагыш-сеткилин илередиринде, сөс курлавырын чөптүг ажыглаар. Кандыг-бир айтырыгга хамаарышкан дискуссияга киржир. Дискуссия үезинде бодалдарын хостуг, шын илередир. Факт-барымдааларны сайгарар, бодалын бадыткаар. Чугаа культуразын сагыыр. Бодунуң кижилер-биле харылзажып билиринин деңгелин сайгарар. Өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелернин онаалгаларын күүседир. Сүмелээни тема ёзугуаар монолог, диалогтарны тургузар. Номчаан азы дыңнаан сөзүглелин долугу-биле, кызыра азы херек кезектерин чугаалап дамчыдар. Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Тыва дылдың кол-кол нормаларының даңзын таблицага көргүзер. Демнежип ажылдаар: дыл словарьлары болгаш немелде литератураны канчаар ажыглаарын өөренип көөр. Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: тыва литературлуг дылдың нормаларын шингээдири болгаш сөс курлавырын байыдары-биле тыва дылдың словарьларын ажыглаар. Бот ажылдаар: Бодунуң чугаазын экижидер, эдер.

	Хыналда ажыл	1	
	Катаптаашкын Өске кижиниң чугаазын дамчыдар аргалар. Нарын домак. Сөзүглел.	4	Тус-тузунда тема аайы-биле демнежип, хөй-биле кады (коллектив-биле), бөлүк аайы-биле болгаш бот ажылдаар.
	Хыналда ажыл	1	Алган билиглериң бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
		68 шак	